

MUHAMMAD YUSOFF HASHIM

SYAIR SULTAN MAULANA

วิชาการปริทรรศน์

ประสบการณ์จากการแปลวรรณกรรมมลายู

เรื่อง ชาแอรี สุลต่าน เมาลานา

รัตติยา สาและ *

“ชาแอรี สุลต่าน เมาลานา” คืองานวรรณกรรมคลาสสิกของมลายูที่มีเนื้อหาสาระอิงประวัติศาสตร์การศึกษาสงครามระหว่างไทยกับพม่าที่เกาะกลางเมื่อครั้งสมัยต้นรัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

การรบในครั้งนั้นฝ่ายไทยหรือ “สยาม” ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากเจ้าเมืองมลายูในไทรบุรี (Kedah = เคดาห์) คือ “**สุลต่าน อหฺมัด ตาญุดดีน** (Sultan Ahmad Tajuddin) สุลต่านองค์นี้เองที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น “สุลต่าน เมาลานา” (Sultan Maulana) ซึ่งแปลว่าสุลต่านแห่งปวงเรา หลังจากที่ได้ช่วยสยามกอบกู้เกาะกลางจากพม่าสำเร็จพระองค์ก็ได้รับพระราชทานบำเหน็จรางวัลจากพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยา

ไทรบุรีปะแงหรัน

เกี่ยวกับเอกสาร “ชาแอรี สุลต่าน เมาลานา” ที่ผู้เขียนใช้เป็นต้นฉบับในการแปลนั้น เป็นฉบับภาษามลายู อักษรยาวี แบบลายมือเขียน ประพันธ์ไว้ในรูปแบบของร้อยกรองประเภท “ชาแอรี” ซึ่งเป็นรูปแบบงานประพันธ์ชั้นสูงของมลายูที่นิยมใช้เขียนเรื่องเพื่อสรรเสริญผู้กระทำความดี ทำนอง “ขอพระเกียรติ” เขียนงานชิ้นนี้ใช้สำนวนภาษามลายูแบบเก่า มีคำมลายูถิ่นเคดาห์ ปะลิส และคำไทยแทรกอยู่จำนวนหนึ่ง ในส่วนเนื้อหามุ่งเน้นเรื่องราวของการทำศึกสงครามซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของบรรดาผู้เข้าร่วมปฏิบัติการในสมรภูมิตั้งแต่มีความสุข ทุกข์ อ้างว้าง กังวล ตื่นเต้นและสับสนเพียงใด ต่อสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

เอกสารฉบับนี้ มุหัมมัด ยูโซ๊ะฟ หาเซ็ม

(Muhammad Yusoff Hashim) ได้ถ่ายสำเนาต้นฉบับ (facsimile) เรียงขนานกันไปกับเนื้อหาของฉบับที่เขาเป็นผู้ปริวรรตเป็นอักษรโรมันชนิดวรรคต่อวรรค รวมความยาวทั้งหมด ๑,๑๐๒ บท พิมพ์ลงหนังสือชื่อ (Syair Sultan Maulana) และจัดพิมพ์จำหน่ายโดยมหาวิทยาลัยมาลายา เมื่อ ค.ศ. ๑๙๘๐ ซึ่งต่อไปผู้เขียนจะใช้รหัส SSM/MYH₁ สำหรับฉบับอักษรยาวี และ SSM/MYH₂ สำหรับฉบับปริวรรตอักษรโรมัน

เอกสารดังกล่าวนี้มีหมัด ยูโซฟ หาเซ็ม ได้ชี้แจงว่าเป็นฉบับที่อยู่ในกลุ่มเอกสารมลายู (Malay Manuscript) ตามรายการ MS. No.19 ในบันทึกของเค. ฟี. นิแมนน์ (K.G. Niemann) ที่

ได้จากกองเอกสารของเจ. ครอเฟิร์ด (J. Crawford) ซึ่งจัดเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานบริติช (Muhammad Yusoff Hashim, 1980 : XIX) นอกจากนี้ผู้เขียนยังใช้เอกสารฉบับปริวรรตเป็นอักษรโรมันของซี. สกินเนอร์ (C. Skinner) ที่ใช้ชื่อว่า The Battle for Junk Ceylon พิมพ์จำหน่ายเมื่อ ค.ศ. ๑๙๘๕ เป็นเอกสารฉบับรองเพื่อใช้ในการเปรียบเทียบบ้างในกรณีที่เป็น ซึ่งต่อไปผู้เขียนใช้รหัส SSM/CS

ถึงแม้ว่าการแปลครั้งนี้มีเอกสารที่เกี่ยวข้องจำนวนถึงสามฉบับ คือ SSM/MYH₁, SSM/MYH₂ และ SSM/CS ดังกล่าวก็ตาม แต่ก็พบว่า การดำเนินเรื่องราวตามท้องเรื่องแทบไม่แตกต่างกันเลย หมัด ยูโซฟ หาเซ็ม ได้แบ่งเนื้อหาตามหลักฐานที่ปรากฏในบทเป็นห้าส่วนหรือห้าตอน ดังนี้

- ตอนที่หนึ่ง : เปิดคำ
- ตอนที่สอง : ขบถปาตานี (พื้นที่ของจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และบางอำเภอของจังหวัดสงขลาปัจจุบัน)
- ตอนที่สาม : การทำสงครามที่เกาะกลาง
- ตอนที่สี่ ก. : สภาพเกาะกลางหลังเกิดสงคราม
- ตอนที่สี่ ข. : สภาพเมืองเคดาห์หลังเกิดสงคราม
- ตอนที่ห้า : ปิดเรื่องการสรรเสริญต่ออัลลอฮ์และนบี

ได้กำหนดตัวเลขตามแต่ละบทต่อเนื่องกันไป ทั้งนี้เพื่อความสะดวกแก่การอ้างอิง การกำหนดตัวเลขมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่หนึ่ง : บทที่ ๑
ถึงบทที่ ๓๖

ตอนที่สอง : บทที่ ๓๗
ถึงบทที่ ๑๐๗

ตอนที่สาม : บทที่ ๑๐๘
ถึงบทที่ ๘๘๓

ตอนที่สี่ ก. : บทที่ ๘๘๔
ถึงบทที่ ๑๐๕๘

ตอนที่สี่ ข. : บทที่ ๑๐๖๐
ถึงบทที่ ๑๐๗๗

ตอนที่ห้า : บทที่ ๑๐๗๘
ถึงบทที่ ๑๑๐๒

การแบ่งตอนดังกล่าวนี้ได้อาศัยฉาก (Setting) ตามเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามที่ปรากฏต่อเนื่องกันไปเป็นเกณฑ์สำคัญ ทั้งนี้เพื่อง่ายแก่การจดจำ

ซึ่งหากจะขยายความให้ชัดเจนก็จะเป็นดังนี้:

เอกสารฉบับ SSM/MYH₁

ลำดับตอน	ฉาก
หนึ่ง	เมืองเคดาห์
สอง	ป่าดงเตอรัป-ปาดานี
สาม	เกาะกลางและบริเวณ
	รอบ ๆ เกาะ
สี่ ๑	กลางและบริเวณ
	รอบ ๆ เกาะ
สี่ ๒.	เมืองเคดาห์
ห้า	-

ตอนที่หนึ่ง : เปิดเรื่อง (บทที่ ๑ - ๓๖) แนะนำให้รู้จักภาพของเมืองเคดาห์โดยทั่ว ๆ ไป

ความยิ่งใหญ่ของสุลต่านผู้ครองเมืองและศักยภาพของขุนนางฝ่ายต่าง ๆ ในเคดาห์

ตอนที่สอง : ขบถปาดานี (บทที่ ๓๗-๑๐๗)

365. "Sekarang apa bicara dan peri,
Salang pun sudah pecah senegeri,
angkatan darai belum pegari,
demanakah duduk berdiam diri?"

سالكه انما يار ما لى
سالانما سالكه فى سكرى
انكاهت بالما لى
سالكه انما يار ما لى

[Hal. 36]

366. Hingga surat tiada berselang
berapa pucuk tiada terbilang
pergi mari berulang-ulang
mengatakan hendak memantu Salang.

هنگاهى سالكه
بانه سالكه سالكه
سالكه سالكه سالكه
سالكه سالكه سالكه

367. Negeri Salang sudah berperang
angkatan darat di manakah gerang
tiada dilihat barang seorang
lebih sebulan sudah sekarang.

نهرى سالكه
بانه سالكه
سالكه سالكه سالكه
سالكه سالكه سالكه

368. Pasukan perahu berbicara,
"Bailah kita mengantar tentera,
orang Salang yang melampara,
segenap rimba belantara.

فاسوك زامى
بانه سالكه
سالكه سالكه سالكه
سالكه سالكه سالكه

369. Hendak naik bantu ke kota,
keja tiada tanggungan kita,
jika sekalianya kabul berserta,
kita mengantar orang semata.

هنگاهى سالكه
بانه سالكه
سالكه سالكه سالكه
سالكه سالكه سالكه

370. Barang yang pecah mari sekarang,
diambil hantar bawa menyembarang.
jangan ditinggi barang seorang,
jika diturut kita berperang."

بانه سالكه
سالكه سالكه سالكه
سالكه سالكه سالكه
سالكه سالكه سالكه

ต้นฉบับปริวรรตอักษรโรมัน

เริ่มต้นด้วยเหตุการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่าง “ดาโต๊ะ มาฮารามา” กัลสุลต่านอหฺมัดตามูดี แล้วสิ้นสุดลงที่ความบาดหมางระหว่างเคดาห์กับเจ้าเมืองสงขลาในเรื่องที่เกี่ยวกับเมืองปาดานี

ตอนที่สาม : สงครามที่เกาะกลาง
(บทที่ ๑๐๘ - ๘๘๓)

- พม่าเข้าโจมตีเมืองถลาง
- การเตรียมกองกำลังของฝ่ายต่าง ๆ
- เปิดศึกครั้งที่หนึ่งที่ย่ามู
- การพักรบชั่วคราวเพื่อหยั่งท่าทีกันใน

ช่วงที่สองและเปิดศึกครั้งที่ ๒

- เปิดศึกครั้งที่สาม

ตอนที่สี่ ก. : สภาพเกาะถลางหลัง
เกิดสงคราม (บทที่
๘๘๔ - ๑๐๕๙)

- การก่อความเลวร้ายของฝ่ายที่ได้รับชัยชนะ
- เรื่องราวด้านพระยาทศโยธาและพระยาพิชัยอินทราที่ยกทัพมาที่เกาะถลาง
- พระยาพิชัยสงครามจากตะกั่วทุ่งมอบป้อมเมืองแก่ “วาเซิร์” (แม่ทัพ) ซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารฝ่ายเคดาห์
- สภาพความยุ่งยากและความวุ่นวายที่เกิดขึ้นเมื่อฝ่ายสยามเห็นกองเรือรบของฝ่ายพม่ายกทัพมาอย่างจู่โจม
- การเข้าร่วมทำศึกของพระยายมราช
- พระยายมราชส่งหน่วยพิฆาตเข้าสู่สมรภูมิ
- การสร้างกำแพงเมืองถลางขึ้นใหม่แทนของเก่าที่ถูกทำลาย

เกาะถลาง

- พระยายมราชถอนตัวจากเกาะถลาง
- ทหารฝ่ายเคดาห์ถอนกำลังออกจาก

ตอนที่สี่ ข. : สภาพเมืองเคดาห์หลัง
เกิดสงคราม (บทที่
๑๐๖๐ - ๑๐๗๗)

กระบวนการเข้าเฝ้าสุลต่านอหฺมัดตามูดีดินและพิธีพระราชทานบำเหน็จรางวัลและบรรดาศักดิ์แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการไปทำศึกที่เกาะถลาง

ตอนที่ห้า : ปิดเรื่อง (บทที่ ๑๐๗๘ - ๑๑๐๒)

กวีสรรเสริญอัลลอฮ์และบรรดานบีตลอดจนมีการขออภัยผู้อ่านที่พบเห็นความผิดพลาดใน

งานกวีนิพนธ์เรื่องนี้ พร้อมทั้งเชิญชวนผู้อ่านให้ช่วยกันแก้ไขด้วย

จากห้าตอนดังกล่าวนั้นผู้เขียนขอเล่าเรื่องโดยย่อดังนี้

เริ่มเรื่องโดยกวีบรรยายถึงบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของเมืองเคดาห์ สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเจริญรุ่งเรืองและความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดิน ตลอดจนสภาพความอยู่เย็นเป็นสุขของชาวประชาทุกหมู่เหล่าของเมืองเคดาห์ในยุคสมัยที่สุลต่าน อัมมัด ตามุดดีน ครองราชย์สมบัติ ขณะนั้นดาโต๊ะ มาฮารามา ซึ่งชราภาพมาก ดำรงตำแหน่งปันดาฮารา (อัครมหาเสนาบดี) และท่านได้รับบรรดาศักดิ์เป็น “วาเซียร์” คือ จอมพล ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด

ต่อมาเกิดขบถครั้งใหญ่ขึ้นที่เมือง“ปาดานี” เคดาห์ซึ่งเป็นเมืองประเทศราชของสยามสมัยนั้น ได้รับคำสั่งจากกรุงเทพฯ ผ่านทางเจ้าเมืองสงขลา ให้จัดส่งกองกำลังทหารเข้าร่วมสมทบกับกองกำลังเมืองสงขลาเพื่อลงไปปราบขบถครั้งนั้นด้วย สุลต่านเคดาห์ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ขุนนางชั้นผู้ใหญ่หลายท่านนำกองกำลังทหารจำนวนหนึ่งยกทัพไป แต่เนื่องจากเกิดความขัดแย้งกันเองภายในกองทัพ จึงทำให้ไม่สามารถเดินทางไปตามพระราชประสงค์ ต้องมีการแวะพักแรมกันที่ **ปาดังดีฮาริป (Padang Terap)** และมีการต่อต้านถ่วงกำลังไม่ยอมเดินทางต่อไปยังปาดานี

เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้เจ้าเมืองสงขลาไม่พอใจมาก สุลต่านเคดาห์จำต้องยอมมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตีอัมมิงฆง (Temenggong) เดินทางตามมาและนำกำลังทั้งหมดนั้นเดินทางต่อไปปาดานี แต่ก็สายไป เพราะ

ถึงตอนนั้นกองทัพสยามได้เข้าพบดะยี่ ฝ่ายขบถอย่างราบคาบแล้ว เจ้าเมืองสงขลาขุนเคื่องมากจึงสั่งให้จัดการควบคุมกองกำลังทหารของเคดาห์ไว้เรื่องร้อนถึงสุลต่านเคดาห์อีกครั้ง พระองค์จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ดาโต๊ะลักษมาณา (Datuk Laksemana) ผู้บัญชาการทหารเรือเดินทางขอเข้าพบเจ้าเมืองสงขลาเพื่อขอประทานอภัยในความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ในที่สุดเจ้าเมืองสงขลา ก็ยินยอมประนีประนอมและยอมปล่อยตัวทหารเคดาห์กลับเมืองทั้งหมด

ถัดจากนั้นไม่นานนัก พม่าได้ยกกำลังเข้าโจมตีและทำลายเกาะกลางรวมทั้งเมืองเล็ก ๆ อีกหลายเมืองที่อยู่ในบริเวณรอบ ๆ เกาะ คราวนี้สงขลาได้มีคำสั่งบังคับให้เคดาห์ส่งกำลังทหารเสบียงและอาวุธยุทโธปกรณ์ที่จำเป็นอีกระลอกหนึ่ง เพื่อเสริมกำลังกองทัพสยามที่ส่งมาจากกรุงเทพฯ เพื่อต่อสู้กับกองทัพพม่านัยว่าเป็นปฏิบัติการเพื่อลบล้างความผิดครั้งเก่า นอกจากนี้ ฝ่ายสยามได้เกณฑ์กำลังทหารจากเมืองต่าง ๆ ทางภาคใต้เข้าสมทบอีกมากมาย สภาพโดยทั่วไปของบ้านเมืองทางฝั่งทะเลตะวันตกขณะนั้นอยู่ในภาวะวิกฤตมาก เพราะต้องคอยระวังภัยจากศัตรูและข้าศึกตลอดเวลา แต่ก็พยายามผนึกกำลังเข้าไว้อย่างเข้มแข็ง

การทำสงครามระหว่างพม่าและสยามที่มีกำลังทหารจากเมืองเคดาห์ร่วมสมทบด้วยนี้ ใช้เวลานานถึงหกเดือนโดยประมาณ เคดาห์ได้มีบทบาทอย่างสำคัญในการยุทธครั้งนี้ ส่วนหน้ารบที่เด่นที่สุดของฝ่ายที่ได้รับชัยชนะในครั้งนี้คือท่านลักษมาณาแห่งเคดาห์ซึ่งมีส่วนทำให้ฝ่ายพม่าแพ้ย่อยและสยามสามารถกู้เกาะกลางได้สำเร็จอีกครั้งหนึ่ง

แหละนี่เองคือเรื่องราวที่น่าสนใจที่ทำให้ผู้เขียนต้องจับเอกสารนี้มาแปล สำหรับสาเหตุที่ผู้เขียนต้องใช้เอกสารทั้งสามฉบับ (SSM/MYH₂, SSM/CS) ในการทำงานแปลครั้งนี้ ก็เพราะผู้เขียนตระหนักอยู่เสมอว่า การอ่านภาษามลายูที่เป็นอักษรยาวีนั้นมีโอกาสที่จะผิดพลาดสูงมาก การสะกดคำมลายูด้วยอักษรยาวีนั้นบางทีก็ไม่มีหลักเกณฑ์ที่ตายตัว (รัตติยา สาและ, ๒๕๓๐ :

๑๔๕-๑๖๖) อักษรบางกลุ่มอาจอ่านได้เป็นสองความหมายโดยที่เขียนเหมือนกันทุกอย่าง เช่น อาจอ่านเป็น “ฮิดู” แปลว่า นั้น หรือ นั้น และถ้าอ่านเป็น “อายัด” จะแปลว่า ประโยค ปัญหาทำนองนี้ผู้เขียนพบค่อนข้างบ่อยในการแปลครั้งนี้ เช่น

	SSM/MYH ₁	SSM/MYH ₂	SSM/CS
	باکس	bagas	bagus (ดี)
	پولس	polos	pulas (ปิด, โกง, หักหลัง)

ถ้าพบกับปัญหาเช่นนี้ ผู้เขียนต้องเปรียบเทียบความหมายของคำเสียก่อนที่จะกำหนดความหมายที่เหมาะสมสำหรับการแปลความช่วงนั้น ๆ หรือคำว่า ‘حياتي لم’ อาจอ่านเป็น พญาติน้ำ, พญาทายน้ำ หรือพญาไต้น้ำ ฯลฯ กว่าจะได้มั่นใจว่าเป็นชื่อของ “พระยาทายน้ำ” ผู้เขียนต้องค้นคว้าหลักฐานเอกสารทางประวัติศาสตร์ไทยที่กล่าวถึงการทำศึกสงครามในครั้งนั้นเทียบด้วย ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ไม่ใช่ขบ่น เพียงขอเล่าสู่กันฟังเท่านั้นเอง

จากการที่ผู้เขียนเคยผ่านประสบการณ์งานแปลวรรณกรรมมลายูฉบับนี้ (ไม่รวมฉบับอื่นที่ทำมาแล้ว) ผู้เขียนต้องยอมรับกับตนเองว่า การแปลงานวรรณกรรมจากภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่งหรือหลาย ๆ ภาษาเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก โดยเฉพาะวรรณกรรมที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น “วรรณคดีคลาสสิก” การทำงานประเภทนี้จะ

ต้องอาศัยความรู้และความสามารถในการ
วิชาต่าง ๆ เป็นทุนเดิมและหาใหม่เพิ่มเติม
มากพอสมควร คือจะต้องรู้จักบูรณาการ
อย่างกลมกลืนที่สุด และไม่เพียงแต่จะต้องมี
ความรู้เรื่องภาษาที่จะถูกแปลและภาษาที่จะ
ต้องแปลให้แตกฉานเท่านั้น หากต้องมีความ
รู้ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระของ
เรื่องเป็นอย่างดีด้วย

สำหรับประสบการณ์จากการแปลงาน “ซา
แอร์ สุลต่าน เมาลานา” ที่กำลังเขียนถึงนี้ ผู้
เขียนขอสรุปสั้น ๆ ว่า

ประการแรก ผู้แปลต้องเป็นผู้ที่รู้และเข้าใจ
วัฒนธรรมของการใช้ภาษามลายูและภาษา
ไทยเป็นอย่างดี

ประการที่สอง ผู้แปลต้องรู้และสามารถ
อ่านภาษามลายูด้วยอักษรยาวีอย่างแตกฉาน
เพราะเอกสารฉบับนี้เป็นงานวรรณกรรมเก่า การ
ใช้คำและสำนวนภาษาเป็นลักษณะแบบเก่า การ

สกดคำด้วยอักษรยาวีก็เป็นวิธีการแบบเก่า

ประการที่สาม ผู้แปลต้องเข้าใจภาษาที่ใช้
ในบทประพันธ์ประเภท “ซาแอร์” นี้ด้วย

ประการที่สี่ ผู้แปลต้องมีความรู้เกี่ยวกับ
ภูมิหลังของสังคมที่อยู่ในยุคสมัยเดียวกันกับ
เหตุการณ์ที่กล่าวถึงในงานเขียนชิ้นนั้น ทั้งที่เป็น
สังคมในพื้นที่ที่ให้กำเนิดผลงานและสังคม
ภายนอกที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน ซึ่งในที่นี้
หมายถึงภูมิหลังทางด้านประวัติศาสตร์ การเมือง
ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

ประการสุดท้าย ผู้แปลต้องเป็นผู้ที่มีจริย
ธรรมสูงส่ง คือจะต้องเป็นผู้ที่มีความจริงใจและซื่อ
สัตย์ต่อเจ้าของผลงานเดิม ถึงแม้จะไม่ว่าผู้นั้น
เป็นใคร จะต้องไม่บิดเบือนและมีความกล้าพอที่
จะถ่ายทอดความหมายตามความที่ปรากฏในต้น
ฉบับโดยจะต้องไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนหรือ
ของผู้อื่นใด ☆

หมายเหตุ

ข้อความบางส่วนในบทความนี้ ผู้เขียนเคยนำเสนอเป็นเอกสารรายงานฉบับภาษามลายู ในงานสัมมนาระดับนานาชาติใน
สาขาวรรณกรรมมลายู ที่มหาวิทยาลัยเกอบังสะอันมาเลเซีย (The National University of Malaysia) ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์
ระหว่างวันที่ ๒๙ ตุลาคม - ๑ พฤศจิกายน ๑๙๘๘ โดยใช้ชื่อเรื่องว่า “Syair Sultan Maulana : Perspektif Dari Usaha
Penterjemahan”